

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΤ΄

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Μάθημα: Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης

Διάλεξη 2: Το περιφερειακό πρόβλημα

Διδάσκων: Γουρζής Κωνσταντίνος

Περιεχόμενα Διάλεξης

- Ορίζοντας τον όρο ανάπτυξη
- Το περιφερειακό πρόβλημα

Τι είναι η ανάπτυξη;

Παίρνει πολλές έννοιες όπως:

- Οικονομική
- Κοινωνική
- Πολιτιστική
- Τεχνολογική

➤ **πιο συνήθης έννοια η
οικονομική**

Συνδέεται ή/και συμπαρασύρει
και τις υπόλοιπες έννοιες

Η αποτύπωση των ανισοτήτων στον χώρο
Πηγή: *Los Angeles Times*

Ο όρος ανάπτυξη στη βιβλιογραφία

Οι δύο βασικοί όροι που χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία:

- Οικονομική μεγέθυνση (economic growth)
- Οικονομική ανάπτυξη (economic development)

Ακούγονται παρόμοιοι αλλά δεν σημαίνουν το ίδιο!

Η διαφορά μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης
Πηγή: *Dr Shilpi Motwani, Difference between Economic Growth and Economic Development*

Οικονομική μεγέθυνση

Ορισμός

- Η θετική μεταβολή του παραγόμενου προϊόντος ή του εισοδήματος σε μια περιφερειακή/εθνική οικονομία

Πώς προσδιορίζεται

- Συνήθως προσδιορίζεται χρησιμοποιώντας τη μεταβλητή Ακαθάριστου Προϊόντος ή του Ακαθάριστου Εισοδήματος

Πώς επιτυγχάνεται

- Προϋποθέτει την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της οικονομίας μέσω της βελτίωσης της ποιότητας και της αύξησης της ποσότητας των συντελεστών παραγωγής
- Πιο συνήθης συνθήκη οικονομικής μεγέθυνσης όταν βελτιώνεται η τεχνολογία

Τι είναι οι συντελεστές παραγωγής;

Οι εισροές στην παραγωγική διαδικασία.

1. Φυσικοί (έδαφος, υπέδαφος, λίμνες, ποτάμια, θάλασσες)
2. Εργασία (κάθε ανθρώπινη προσπάθεια, σωματική και πνευματική για την παραγωγή ενός αγαθού)
3. Κεφάλαιο (τα αγαθά που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων αγαθών)

Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι περιλαμβάνουν και την επιχειρηματικότητα ως διακριτό συντελεστή παραγωγής

- *Οι ετερόδοξοι οικονομολόγοι βλέπουν την επιχειρηματικότητα ως κομμάτι της εργασίας*

Οικονομική ανάπτυξη

Πιο πολυσύνθετη διαδικασία από την οικονομική μεγέθυνση

- Αύξηση παραγωγής
- Διαρθρωτικές οικονομικές αλλαγές μόνιμου χαρακτήρα
- Αλλαγές στο θεσμικό, τεχνολογικό, κοινωνικό, και πολιτισμικό πλαίσιο

Πώς αποτυπώνεται στην πραγματικότητα

- Εισαγωγή αποτελεσματικότερων τεχνικών και τεχνολογιών
- Βελτίωση ποιότητας ζωής και όρων διανομής του εισοδήματος
- Μεγαλύτερη συμμετοχή του πληθυσμού στις διαδικασίες οικονομικής ανάπτυξης
- Μετατόπιση παραγωγικής εξειδίκευσης από «παρωχημένους» κλάδους σε κλάδους αιχμής

➤ Δεν αποτελεί ουδέτερη ή αφηρημένη έννοια, αλλά μια δυναμική έννοια που αλλάζει νόημα ανάλογα την οπτική, την εποχή, κλπ.

Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης

Τον εισάγει ο ΟΗΕ το 1990

- Ένα κοινό εργαλείο μέτρησης της ανθρώπινης ανάπτυξης διεθνώς
- Ενδεικτικό της διεθνούς μεταστροφής στην νοηματοδότηση του όρου «ανάπτυξη»

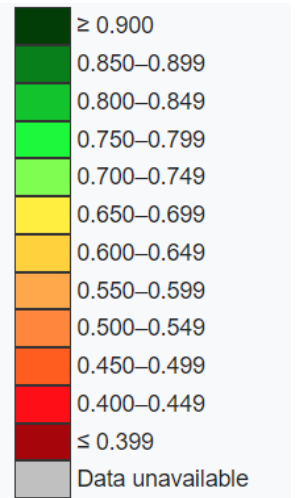
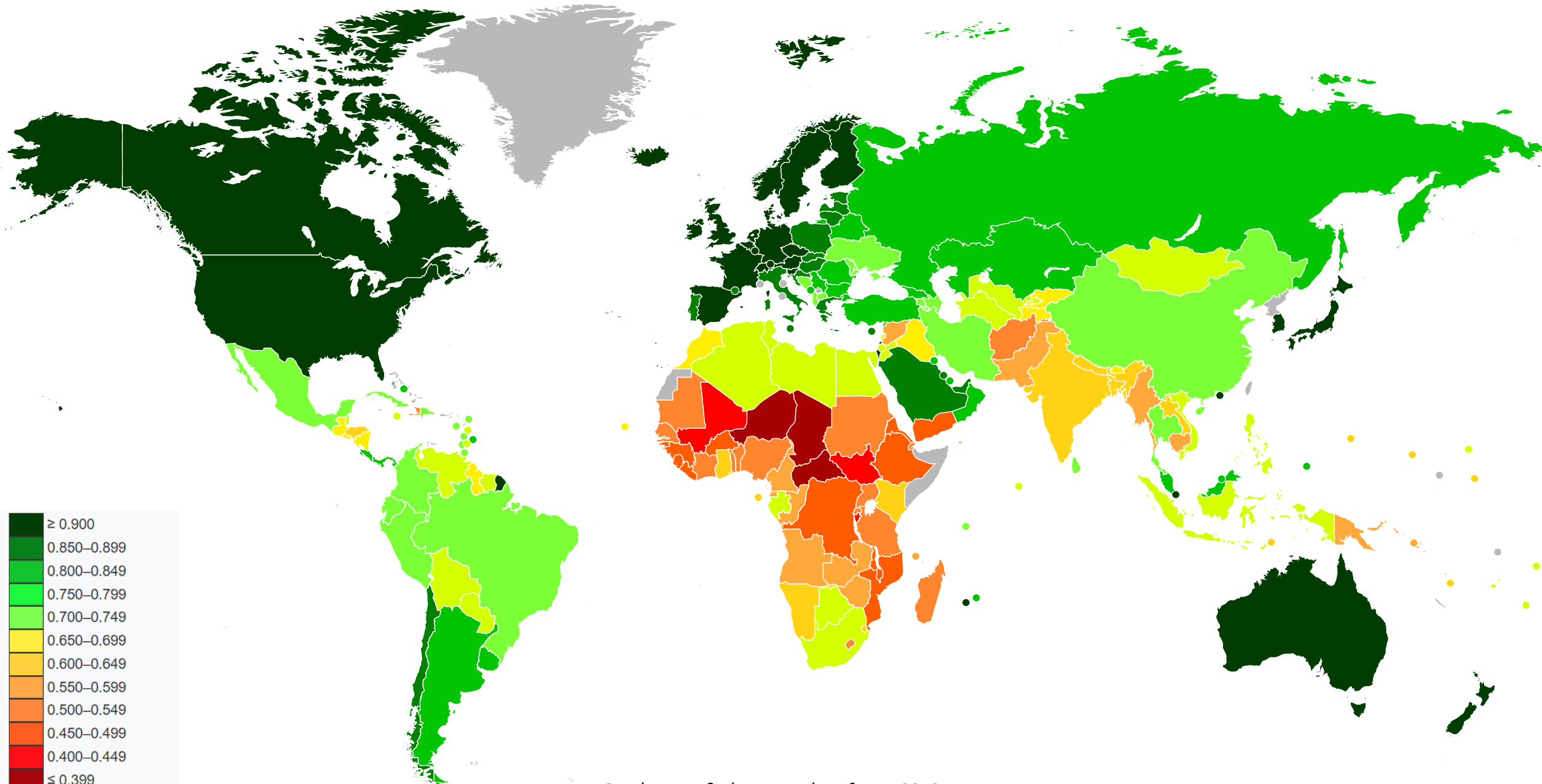
Ως ανθρώπινη ανάπτυξη ορίζεται:

- *«...ένα εύρος επιλογών, ώστε οι άνθρωποι να ζουν πολύ και υγιώς, να έχουν εκπαίδευση και πρόσβαση σε πόρους για ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο. Επιπρόσθετα, να έχουν πολιτική ελευθερία, ανθρώπινα δικαιώματα και αυτοσεβασμό»*

Βασικές διαστάσεις στον υπολογισμό του δείκτη

- Μακροζωία
- Γνώση/εκπαίδευση
- Αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο

Υπολογίζεται ως το μέσο όρο των τιμών των παραπάνω διαστάσεων

Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης το 2019
Πηγή: *Wikimedia Commons*

Η διάσταση της μακροζωίας

Βασική μεταβλητή

- Το προσδόκιμο όριο ζωής κάθε ανθρώπου κατά τη γέννησή του

Μέτρο σύγκρισης

- Μέγιστες και ελάχιστες (αποδεκτές) τιμές για το προσδόκιμο ζωής, όπως τις έχει ορίσει ο ΟΗΕ

$$I_1 = \frac{Z - Z_{\min}}{Z_{\max} - Z_{\min}} \quad (1.1)$$

Όπου Z είναι η προσδοκώμενη ηλικία των κατοίκων κάθε περιοχής, ενώ οι μέγιστες και οι ελάχιστες τιμές της μεταβλητής Z έχουν καθοριστεί σύμφωνα με την έκθεση των Ηνωμένων Εθνών ως εξής: $Z_{\max} = 85$ έτη και $Z_{\min} = 25$ έτη.

Ο τρόπος υπολογισμού της διάστασης
Πηγή: Πολύζος, Σ. (2019) Περιφερειακή Ανάπτυξη

Η διάσταση της γνώσης/εκπαίδευσης

Βασική μεταβλητή

- Τα έτη πρόσβασης στην εκπαίδευση

Μέτρο σύγκρισης

- Μέγιστες και ελάχιστες (αποδεκτές) τιμές για τα χρόνια εκπαίδευσης, όπως τις έχει ορίσει ο ΟΗΕ

$$I_1 = \frac{E - E_{\min}}{E_{\max} - E_{\min}} \quad (1.2)$$

Όπου E είναι τα έτη πρόσβασης στην εκπαίδευση όλων των παιδιών ηλικίας 5 έως 19 ετών. Οι μεγαλύτερες και μικρότερες τιμές της μεταβλητής E είναι $E_{\max} = 13$ έτη και $E_{\min} = 0$ έτη. Σημειώνεται ότι για τη μεταβλητή αυτή έχουν προταθεί και άλλοι τρόποι απεικόνισης, όπως το ποσοστό αλφαριθμητισμού ενηλίκων στη χώρα, τα έτη της σχολικής ζωής κάθε ατόμου 25 ετών κ.λπ.

Ο τρόπος υπολογισμού της διάστασης
Πηγή: Πολύζος, Σ. (2019) Περιφερειακή Ανάπτυξη

Η διάσταση του αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου

Βασική μεταβλητή

- Το μέσο κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (και όχι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ όπως αναφέρει η διπλανή εικόνα!!!)

Μέτρο σύγκρισης

- Μέγιστες και ελάχιστες (αποδεκτές) τιμές για το κατά κεφαλήν εισόδημα, όπως τις έχει ορίσει ο ΟΗΕ

$$I_1 = \frac{\log Y - \log Y_{\min}}{\log Y_{\max} - \log Z_{\min}} \quad (1.3)$$

Όπου Y είναι το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των κατοίκων κάθε περιοχής προσαρμοσμένο σε όρους ισοδύναμου αγοραστικής δύναμης (PPP), ενώ

οι μέγιστες και οι ελάχιστες τιμές της μεταβλητής Z έχουν καθοριστεί σύμφωνα με την έκθεση των Ηνωμένων Εθνών ως εξής: $Y_{\max} = 40.000 \$$ και $Y_{\min} = 100 \$$.

Ο τρόπος υπολογισμού της διάστασης
Πηγή: Πολύζος, Σ. (2019) Περιφερειακή Ανάπτυξη

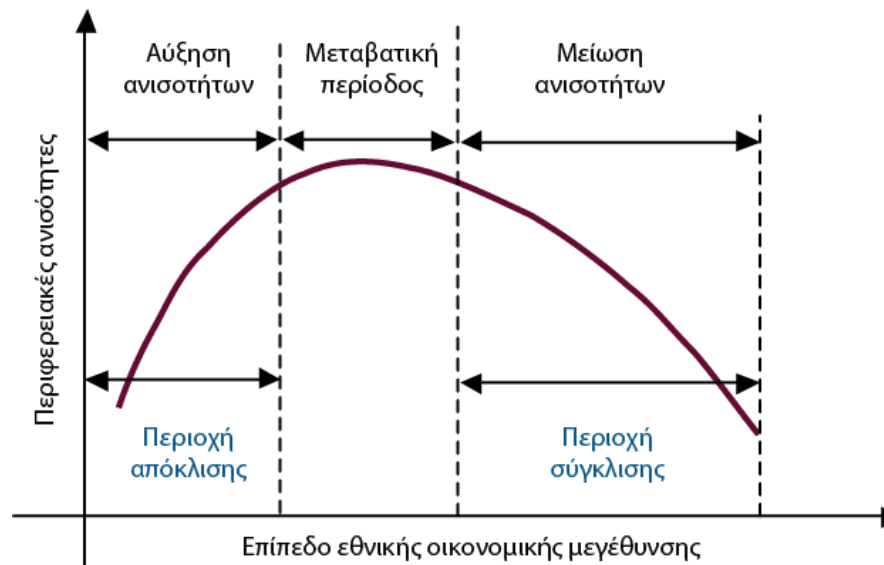
Το περιφερειακό πρόβλημα

Η ύπαρξη χωρικής ασυμμετρίας στην αναπτυξιακή διαδικασία

- «Ιστορικά βέβαιες» οι ανισότητες εντός και μεταξύ περιφερειών
- 1950 και μετά: ανάδειξη της σημασίας της ταυτόχρονης επίτευξης υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και μείωσης των ανισοτήτων

Επιδιωκόμενος στόχος: η ισόρροπη ανάπτυξη

- Επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες

Σχέση εθνικής με περιφερειακή
μεγέθυνση κατά τον Williamson
πηγή: Πολύζος, Σ. (2019)
Περιφερειακή Ανάπτυξη

Οι τρεις κλίμακες του περιφερειακού προβλήματος

Το περιφερειακό πρόβλημα αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία σε τρεις περιπτώσεις:

- Στις ανισότητες σε παγκόσμιο επίπεδο (π.χ., μεταξύ ανεπτυγμένου και αναπτυσσόμενου κόσμου)
- Στις ανισότητες μεταξύ χωρών που αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης ενότητας/ένωσης (π.χ., μεταξύ των χωρών της ΕΕ)
- Στις ανισότητες μεταξύ των περιφερειών μιας χώρας, με τα κριτήρια προσδιορισμού των περιφερειών να ποικίλουν (π.χ., μεταξύ αστικών και μη περιοχών, μεταξύ διοικητικών ενοτήτων, κλπ.)

Ωστόσο, σύνηθες είναι να συναντώνται ανισότητες ακόμη και εντός μιας περιφέρειας!

Τα βασικά χαρακτηριστικά του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα

Μεγάλες ανισότητες μεταξύ των ελληνικών περιφερειών σε:

- Όγκο επενδύσεων
- Κατά κεφαλήν εισόδημα
- Επίπεδο ευημερίας
- Ευκαιρίες οικονομικής προόδου
- Επιλογές στον τρόπο ζωής

Η Αττική συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος από:

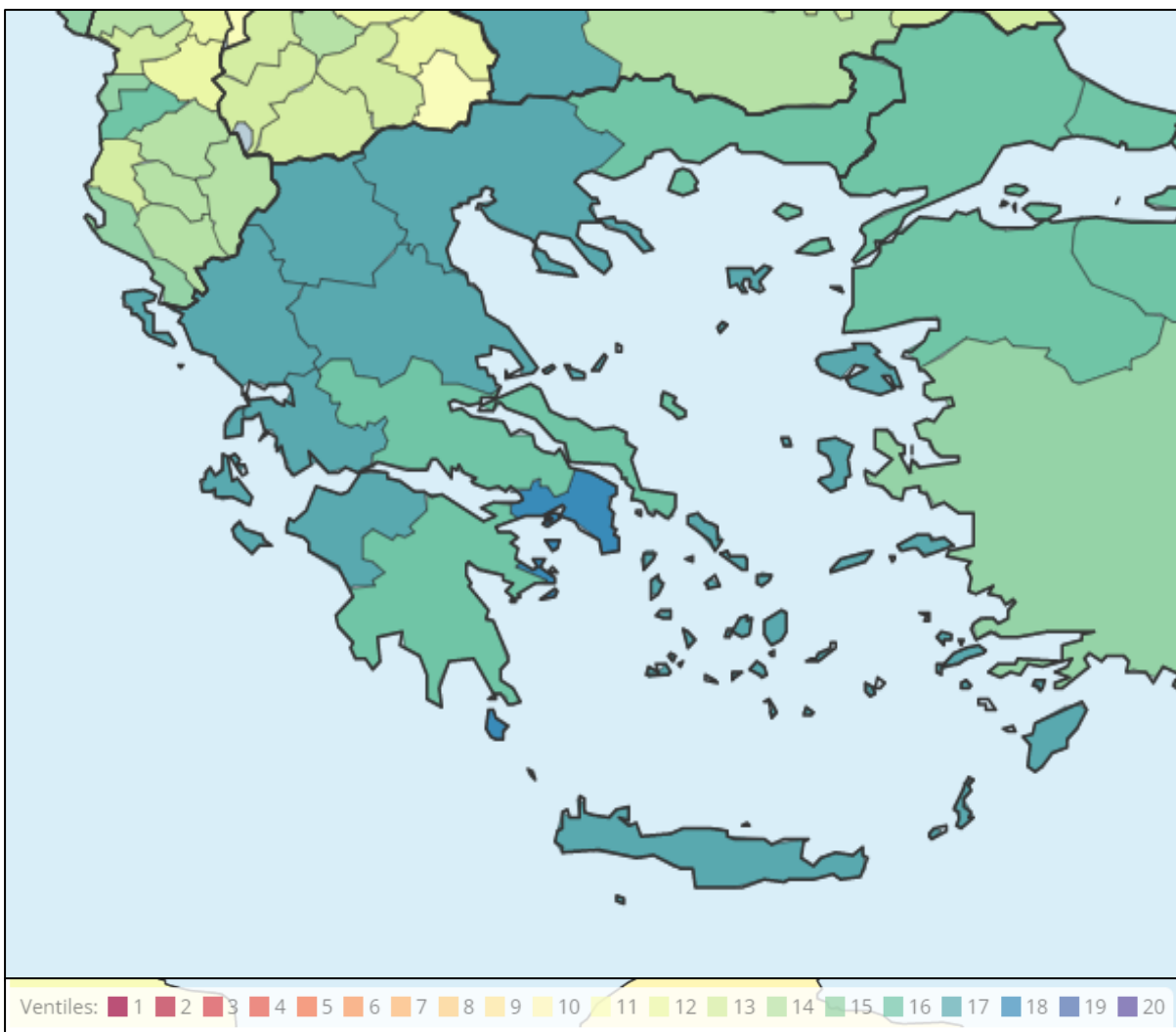
- Πληθυσμό και εργατικό δυναμικό
- Οικονομικές δραστηριότητες
- Πολιτιστικές δραστηριότητες

Όξυνση κοινωνικών προβλημάτων στα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης

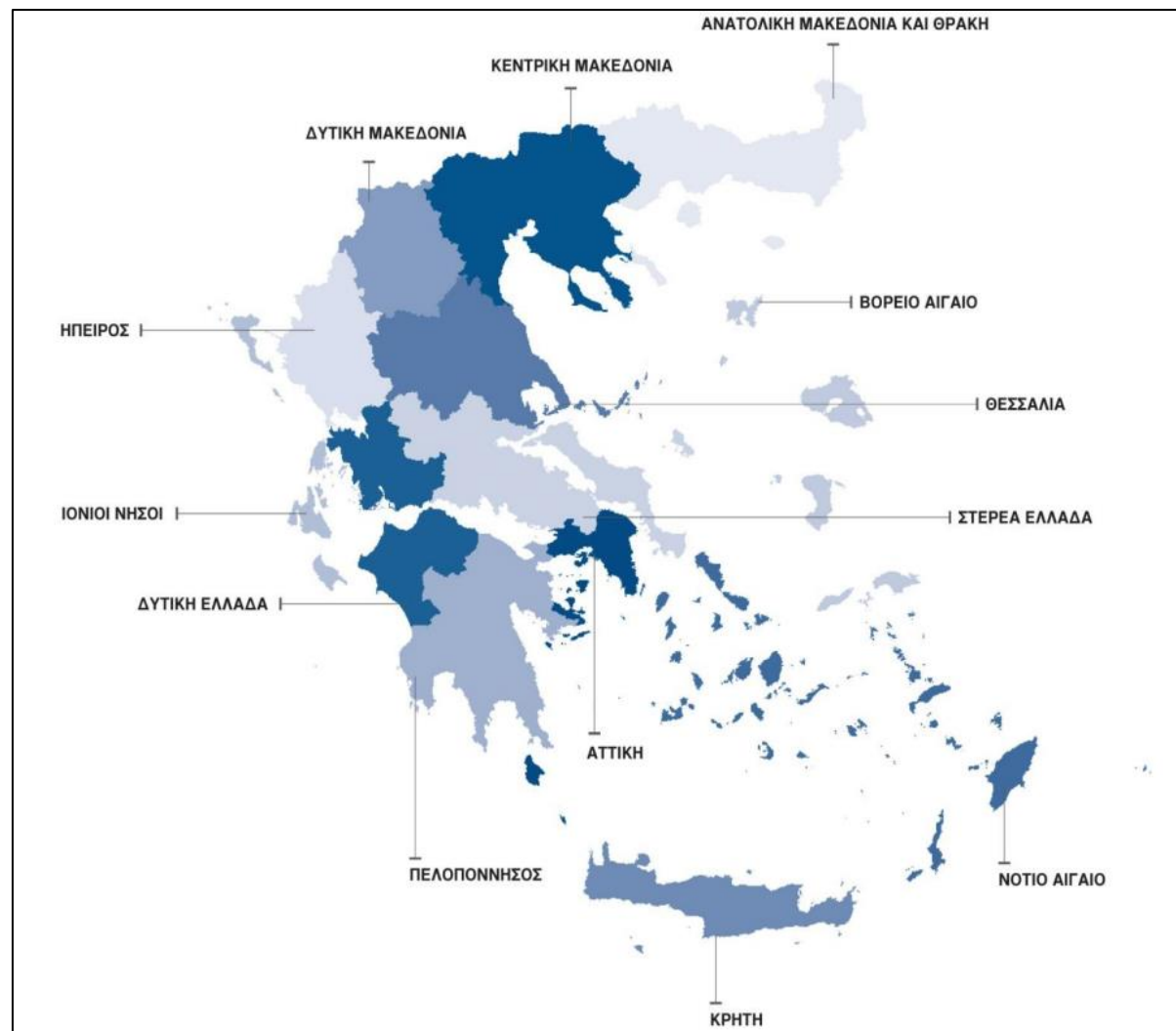
- Κακές συνθήκες διαμονής και εργασίας
- Προβληματικές μετακινήσεις και μεταφορές
- Υποβάθμιση φυσικού, δομημένου, και πολιτιστικού περιβάλλοντος

Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες

- Απώλεια δημογραφικής βάσης και πληθυσμιακή συρρίκνωση

Κατάλογος ελληνικών περιφερειών ανά Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης για το 2019
 Πηγή: globaldatalab.org

Κατάλογος ελληνικών περιφερειών ανά Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία για το 2018
 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ